

Obnovljen traktor Krasser z Idrijskim izvlekom

Na Tolminskem se je žično spravilo razširilo po 1. svetovni vojni. S pomočjo preostale žičničarske vojaške opreme za oskrbo položajev na Soški fronti, so najprej spuščali les in seno v dolino z enostavnimi gravitacijskimi spuščalkami. Kasneje se je razvila posebna oblika krožnih gravitacijskih žičnic imenovana Tolminka. Krožne gravitacijske žičnice so delovale vse do leta 1969 in so bile namenjene predvsem za transport lesa z zgornje do spodnje postaje. Pri Bovcu je ohranjena spodnja postaja žičnice Golobar, ki je zavarovana in urejena kot tehniški spomenik.

Leta 1932 je Štefan Gnezda na Vojskem preizkušal prvo motorno žičnico, ki jo je sestavil iz starega poltovornega vozila nadgrajenega z lesenim

bobnom. Na nosilno vrv je namestil enostaven voziček, opremljen z dvema tekalnima kolesoma in škripci, preko katerih je bila speljana vlačilna oziroma dvižna vrv. S pomočjo zaustavljača je lahko voziček pobiral les na celotni dolžini linije. Na ta način mu je uspelo združiti transport in spravilo lesa od panja do ceste z eno napravo, ki je bila mobilna in s katero se je skrajšal čas za montažo in demontažo. Z nadgradnjo še enega bobna je Gnezdov izum t.i. »Idrijski izvlek« postal uporaben tudi na položnejših terenih, a še vedno najbolj primeren za spravilo lesa navzgor. Po drugi vojni je bil idrijski izvlek z idrijskim vozičkom, najbolj razširjena oblika žičnega spravila pri nas. Med leti 1965 in 1975 je

Slika 1: Štefan Gnezda na svojem žičnem žerjavu iz leta 1932 (Foto: arhiv dr. Viktor Klanjšček¹).

¹ V letu 2022 je Zavod za gozdove Slovenije predal gozdarski arhiv s skoraj 1000 diapozitivi avtorja dr. Viktorja Klanjščka Pokrajinskemu arhivu v Novi Gorici. Ta je slikovno gradivo digitaliziral, Zavod pa je s pomočjo upokojenih gozdarjev SGG Tolmin slikovno gradivo opremil s podatki o času in kraju snemanja ter vsebini fotografij.

Slika 2: Delovanje premične žičnice na Krasserju (foto: arhiv dr. Viktorja Klanjščka)

Slika 3: Obnovljen traktor Krasser z idrijskim izvlekom (foto: Edo Kozorog)

Gozdarstvo v času in prostoru

bil razvoj žičničarstva na Tolminskem na višku. Idrijski izvlek so izdelovali v delavnici Gozdne gradnje in mehanizacija (GGM), organizacijski enoti Soškega gozdnega gospodarstva Tolmin (SGG), v kovinski izvedbi. Izvirna različica je bila z lesenim drogom.

Leta 1961 je SGG nabavil tri traktorje Krasser, ki so bili z dvema bobnoma prilagojeni za žično spravilo z idrijskim izvlekom – na enem je bila navita nosilna, na drugem pa vlečna vrva. Najverjetneje gre za prvo premično gozdarsko žičnico pri nas, ki sledi prototipu Štefana Gnezda. Do konca 70-tih let so postopno prevladale premične žičnice

s stolpom (Urus in podobne), traktor Krasser se je zadnjič uporabljal pri spravilu leta 1982. Dva traktorja Krasser sta bila odprodana zasebnikom, eden je še vedno v uporabi pri spravilu lesa na Cvetju pri Mostu na Soči. Tretjega je SGG pred leti oddal na odpad starega železa. Leta 2020 ga je Zavod za gozdove Slovenije s pomočjo Občine Tolmin ponovno odkupil in v letih 2021-22 obnovil kot eksponat. Trenutno je razstavljen z obnovljeno streho in Idrijskim izvlekom pred upravno stavbo ZGS OE Tolmin, načrtovan pa je prenos na eno izmed informacijskih točk na prenovljeni učni poti na Grad. Film o obnovi traktorja

Slika 4: Spravilo s Krasserjem leta 1966 v Trnovskem gozdu (Foto: arhiv Ivan Čibej)

Slika 5: Otvoritev makete Idrijskega izvleka na Vojskem (foto: arhiv ZGS)

z idrijskim izvlekom si je mogoče ogledati tudi na spletni strani Zavoda (<https://zavodzagozdove.blog/2022/05/19/video-obnovljen-traktor-krasser-z-idrijskim-izvlekom/>).

Danes je poleg obnovljenega idrijskega vozička skupaj s Krasserjem ohranjen le še en znani idrijski izvlek, ki je še vedno v uporabi za oskrbovanje lovske kože v lovišču s posebnim namenom Prodi-Razor. Zaradi njegovega pomena je idrijski izvlek predstavljen, skupaj z žičnico Golobar, tudi v Tehniškem muzeju v Bistri pri Vrhniki, kjer je ohranjeno tudi poltovorno vozilo z motorjem in Idrijskim izvlekom Štefana

Gnezda. Blizu njegove domačije na Vojskem je bila leta 2020 urejena tudi informacijska točka z maketo Idrijskega izvleka.

Danes je žično spravilo v gozdnogospodarskem (GGO) območju Tolmin ponovno v razmahu, saj ima kar nekaj izvajalcev del v gozdu najsodobnejše žične žerjave s procesorsko glavo različnih tujih proizvajalcev. Takšno spravilo lesa je namreč še vedno pogojeno na 25 % površine gozda v GGO, v alpskem delu pa na preko 50 % površine.

Edo KOZOROG